Paradigma fericirii în *Mic manual de fericire perfectă / Petit manuel du parfait bonheur* de Ilarie Voronca

Cipriana-Manuela FRĂŢILĂ[*]

> Nous nous acheminons déjà vers l'époque où le bonheur de la majorité sera la loi.
> De pe acum mergem spre epoca în care fericirea majorităţii va fi lege (Voronca 1972: 12).

Key-words: *literature, Francophone, Romanian, multi-lingual, French expression*

Pentru opera lui Ilarie Voronca, cartea reprezintă un manifest al fericirii şubrede dintr-un trecut-prezent către un viitor luminos. Acesta visează la o lume ideală, în care toate clasele sociale vor fi egale în faţa vicisitudinilor vieţii, iar barierele ierarhiilor vor fi depăşite prin atenuarea privilegiilor unei singure caste. Scopul final al acestui univers va fi unul singur: împărtăşirea tuturor cu… starea de bine şi beatitudine absolută, care să asigure pulsaţia limpede şi splendidă a vieţii. În cuvântul de introducere, prietenul său de-o viaţă, Saşa Pană, cel care a tradus în româneşte această carte, vorbeşte despre volum ca reprezentând

> un imn, un argument de fermecătoare poezie pentru viaţă, pentru om, de adoraţie şi de recunoştinţă pentru plantele, animalele şi toate lucrurile mărunte sau mari în mijlocul cărora trăim şi care pot fi, sunt – dacă le privim cu ochii poetului – izvoare neîntrerupte de fericire (Voronca 1972: 11).

Chintesenţa creării unei lumi mai bune o regăsim în speranţa poetului că „nimic nu va putea întuneca frumuseţea" acesteia (*Ibidem*). Încă din preambulul cărţii, autorul mărturiseşte că această carte se doreşte a fi o încercare de carte a fericirii, un loc imaginar în care fiecare îşi poate găsi fărâma sa de fericire. Poetul susţine că la baza unei minime stări de satisfacţie a omului cu privire la existenţa sa se află în primul rând condiţiile materiale ale acestuia. Astfel, la o privire de ansamblu, vorbim despre un text-monolog în care întâmplările evocate de personajul principal sunt însă departe de a se rezuma doar la fiinţa interioară a acestuia. Voronca include pe lista elementelor care nu vor lipsi din binele generalizat bunăstarea, iubirea, dispariţia nedreptăţilor sociale şi amărăciunilor sufleteşti, dar şi bucuriile simple ale naturii pe care uneori nu le vedem. În viziunea sa, până şi

[*] Universitatea „Alexandru Ioan Cuza", Iaşi, România.

„Philologica Jassyensia", An X, Nr. 1 (19), 2014, Suplement, p. 235–245.

BDD-A8063 © 2014 Institutul de Filologie Română „A. Philippide"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-16 04:55:01 UTC)

moartea va fi egală şi va veni la timpul ei, doar la finalul vieţii. Cu toate acestea, filosofia fericirii lui Voronca ne va fi revelată cât se poate de clar în continuare prin posibilităţile de expresie extinse ale limbajului prin care reuşeşte să atingă un bogat evantai de aluzii literare.

Conturat ca un puzzle de idei despre subiectul care a frământat omenirea dintotdeauna, manualul este conceput din două părţi. Cititorul parcurge astfel etape explicative necesare pentru înţelegerea acestui orizont multiplicat în oglinzile fericirii. Însă, dacă aceasta ar fi accesibilă tuturor, poate că nu ar mai însemna nimic pentru nimeni şi toţi am trece pe lângă ea totalmente absenţi. Scriitorul face de asemenea referire la condiţia artistului, care va trebui să renunţe la mesajele inadecvate lumii ideale şi să anihileze umbrele, ştergând obsesiile deziluziei. Aşadar, cititorul fericit de mâine va parcurge un alt gen de cărţi, care îi vor transmite, cel mai probabil, bucuria de a trăi. Nu este deloc uimitor că autorul se consideră el însuşi „un fils de la génération du malheur / un fiu al generaţiei nefericirii" (Voronca 1972: 14). Toate aceste direcţii de nostalgie existenţială apar încă de la începutul primei părţi, unde problema singurătăţii omului este cea care îl frământă pe autor. Voronca zugrăveşte zbuciumul interior al fiinţei umane care încearcă să se exileze în singurătate, conectat fiind în acelaşi timp la influenţele exterioare. Astfel, autorul vorbeşte despre situaţia omului însingurat care îşi limitează existenţa la spaţiul în care locuieşte şi care alege să se retragă din vâltoarea unei realităţi care nu îl mulţumeşte. Sentimentele sunt contradictorii şi zidurile puse între el şi lume par de netrecut. Poetul înţelege că uneori omul este victima propriilor fantezii, iar acest lucru determină starea de răscruce interioară a cerşetorului de linişte sufletească. În viziunea sa, această închidere în sine reprezintă o rană în care prăbuşirea interioară nu poate înlocui lumea. În acelaşi timp, gradul vocii lirice este la un nivel tulburător, astfel că autorul pare că are, în exprimarea faţă de cititor, revelaţia timpului inimii. În contextul acesta apare, ca o altă formă simbolică, un înger. Acesta dă textului impresia unei realităţi halucinante în care poetul se află, fiind o punte între real şi imaginar. Autorul vorbeşte despre uşurinţa cu care acest spirit a prelua identităţi, pentru a putea să exprime la nivel uman ceea ce are de transmis inimilor rătăcite. Rolul acestui personaj fantastic în acest context este cât se poate de clar: el citeşte printre rânduri toate suferinţele lumii şi se întoarce cu acest mesaj covârşitor la divinitatea care l-a creat. Prin urmare, Voronca îi cere acestui „habitant du ciel / locuitor al cerului" să îi fie busolă în spaţiul perfectibil al sufletului. Dorinţa sa ar fi fost aceea de a-i fi călăuză pe drumul întortocheat al regăsirii de sine, într-un univers care l-a asimilat şi risipit în acelaşi timp. Şi toate acestea dintr-o cauză sublimă: iubirea femeii care l-a ucis în fiecare clipă.

Putem observa că întâlnim cuvântul „sang / sânge" de mai multe ori, acest lucru indicând dorinţa autorului de a transmite starea de durere perpetuă contrară opiumului fericirii absolute despre care vorbeşte: „les cartes du monde sont barbouillées de sang / hărţile lumii sunt mâzgălite de sânge" (Voronca 1972: 34). Un alt laitmotiv este acela al oraşului, care apare transfigurat în fiinţa poetului şi acolo unde acesta şi-a lăsat amprenta existenţei sale. Cu toate acestea, substanţa sufletească a lui Voronca este imaterială şi absconsă, se simte înconjurat de entităţi care îi arată faţetele imuabile, dar şi schimbătoare ale vieţii. Sensibilitatea cea mai mare a artistului vine din faptul că el trăieşte viaţa ca pe o continuă amintire asumată

BDD-A8063 © 2014 Institutul de Filologie Română „A. Philippide"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-16 04:55:01 UTC)

prin captarea unei realităţi trecute în fiinţa actualizată. Viziunea asupra iubirii este sumbră, iar sentimentele care îl încearcă sunt aparent de împlinire, urmate fiind de aceeaşi deziluzie prin expansiunea la infinit a durerii. Cu fiecare altă iubire neîmpărtăşită ori pierdută, autorul trăieşte crepusculul propriului sfârşit. Aceste descărcări emoţionale reprezintă suma trăirilor sale puse la microscopul sensului verbului „a fi". Ceea ce a clădit personajul central reprezintă o ipostază metamorfozată a libertăţii spiritului său, acolo unde angoasele lumii sale interioare pot fi transformate în visuri împlinite. Într-un univers nemărginit, călătorul nostru se vede de dimensiuni minuscule, dar purtând în sine puterea de a duce tot greul vieţii. Ca o continuare a acestei micimi, poetul caută în sine diadema iubirii absolute, pe care o regăseşte în femeia adorată şi venerată. Când se gândeşte la ea, sentimentele se înteţesc şi realizează că farmecul ei este surprinzător şi unic. Nicio altă prezenţă feminină nu poate egala beatitudinea stărilor transmise de ea ori frumuseţea sa ingenuă. Autorul face ca divinizarea femeii iubite să se transforme în idolatrizarea singurului sens real al vieţii: iubirea. Pentru poet, ea apare ca o posesivitate necesară în contextul dispariţiei aparenţelor care puneau bariere absurde. În ciuda acestui fapt, ea este văzută ca alternând sentimentele de tristeţe cu cele de fericire. Alteori, cititorul are impresia că femeia despre care autorul vorbeşte este de fapt proiecţia unui vis. Ipostazele iubirii concretizează imaginea femeii iubite până în cele mai mici detalii, elemente-cheie pentru inima îndrăgostită a artistului.

Ceea ce îşi aminteşte poetul este însă infim în comparaţie cu sentimentele de înaltă profunzime spirituală. Această prezenţă feminină din viaţa sa nu a stăruit mult timp la modul real, ci doar pentru câteva clipe, lăsându-şi amintirea să vorbească în urmă despre ea; cine a fost, cum a fost, frânturi dureroase din ceea ce a iluminat cu fiinţa sa... Iubirea este pentru Voronca un refugiu, un loc minunat la care poate avea acces oricând simte că viaţa îi şubrezeşte speranţele şi visurile. Nicăieri sufletul său nu poate găsi fericirea perfectă pe care o caută decât în această lume imaginară în care dragostea împărtăşită defineşte binele interior. Dacă există ceva care să îi poată aduce împlinirea totală, acel ceva este sinonimul în oglinda vieţii al verbului „a iubi". Remarcăm că frământările şi tumultul social din afara lumii sale interioare îl conduc pe artist la mutarea atenţiei asupra lucrurilor nesemnificative în ochii dragostei adevărate. De asemenea, la nivel de limbaj, putem observa antiteza evidentă interior *vs* exterior, dar şi aparenţă *vs* esenţă. Voronca vede de asemenea lucrurile ca fiind însufleţite, uneori chiar mai înţelepte decât oamenii. Aşadar omul, cu condiţia sa muritoare, încearcă să sfideze mersul firesc al vieţii, creând noi reguli şi sensuri care pot fi aberante ca substanţă. În plus, predestinarea există, iar tentativa de a ignora acest fapt nu poate duce decât la autoiluzionarea că avem puterea liberului-arbitru. Tocmai această viziune diferită îl poate conduce în mod eronat la cutremurul ritmului interior, uitând de exemplul extraordinar dat de trăinicia lucrurilor. În acest sens, concludentă este răbdarea pe care lucrurile o deţin în comparaţie cu omul. Pe de altă parte, diferenţa majoră dintre oameni şi obiecte, în afara naturii lor, este aceea că omul se află în permenanţă sub influenţa elementelor care îl conduc la celebrarea vieţii. Toate dorurile, sunetele, clipele strigă din ele că există. Doar astfel sufletul universal ascuns în poet îşi găseşte mângâierea. Însă adevărata fericire secretă este Ea, şi nimic altceva; apartenenţa scriitorului la acest sentiment care nu poate fi exprimat ori tradus în cuvinte este continuă şi fidelă. Deşi

BDD-A8063 © 2014 Institutul de Filologie Română „A. Philippide"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-16 04:55:01 UTC)

departe, Ea e acolo, în camera sa, ca şi cum nici nu ar fi plecat. Este unică şi incomparabilă. Iar dacă artistul a preluat ceva din exteriorul său şi l-a asimilat ca parte din sine, acel ceva este reprezentat numai de chipul angelic al femeii iubite. Ceea ce explică dorinţa autorului de perfecţiune este chiar absolutizarea perspectivei asupra iubirii. Toate acestea oglindesc dimensiunea estetică a limbajului în raport cu iluziile acestui vânător de himere. Aşadar nimic nu poate stinge văpaia din inima poetului, pentru că întotdeauna chiar absenţa sa îl va ajuta să se reclădească pe sine. În acest context, moartea nu mai reprezintă o ameninţare, rămânând undeva în urmă, aproape inexistentă. O altă temă recurentă este aceea a timpului, care apare transfigurat într-un „gaz plus lourd que l'air / un gaz mai greu decât aerul" (Voronca 1972: 64), purtând în sine atât germenele trecutului, cât şi posibilitatea de a-l uita în prezent. Pentru Voronca, acesta este materializat în esenţa sa, fiind impregnat cu fiinţele noastre şi purtând pentru noi speranţele viitoare.

În a doua parte a *Manualului*, Voronca accentuează ideile deja expuse, unele teme coexistând cu altele noi. Imaginilor deja transmise cititorului le sunt adăugate stări sufleteşti noi, acest conglomerat aducând cu sine o asociere de cuvinte profetică. Autorul răspunde în continuare ca pentru propria persoană la întrebări precum: De ce suntem nefericiţi? Ce ne aduce bucurie? În care dintre lucrurile mărunte ne putem regăsi sufletul ori aşteptările? În opinia sa, totul ţine de alegere; a alege sau nu să fii fericit, a accepta sau nu realitatea ca fiind frântură dintr-o posibilă bucurie, pe care în mod conştient acceptăm sau nu să o vedem. Pentru prima dată în corpusul cărţii apare precizat numele oraşului îndepărtatei sale copilării, Brăila. Autorul se revede la momentul actual pierdut în agmoleraţia metropolei, acolo unde, paradoxal, în ciuda tuturor beneficiilor, se simte părăsit de propriul eu. De fapt, acel oraş este chiar el şi trebuie să dispară odată cu fantezia visului copilăriei sale. Şi dacă există ceva care să îi rămână ştanţat pe identitatea sa, aceea este demnitatea la care nu va renunţa cu niciun chip.

Mai departe, textul vorbeşte despre obişnuinţa de a accepta aceleaşi reguli în acelaşi mod, fără a încerca să trecem de barierele concentrismului spaţio-temporal. În ceea ce priveşte raportul dintre viaţă şi moarte, acesta transgresează momentul prezent, transfigurând şi transformând viziunea iniţială asupra întâmplărilor. Sub acest aspect, moartea acţiunilor nu apare ca fiind definitivă, ci, dimpotrivă, mişcătoare ca mercurul. Trecând prin filtrul timpului, toate se decantează, rămânând la final apa limpede a esenţialului, aşa cum a fost, însă revăzut prin actualizarea propriilor noastre persoane. De fapt, cu ce rămânem după această decantare? Doar cu un rezumat de imagini şi gânduri ce nu pot înlocui trăirea de la acel moment.

De-a lungul textului, starea cel mai des întâlnită este aceea de reverie, autorul conchizând că aceasta este caracteristică nu doar oamenilor, ci şi lucrurilor care îl înconjoară. Cu toate acestea, singurul mod de a cunoaşte mai bine lumea în care trăim îl constituie tocmai această trăire din care ne putem afla răspunsurile privitoare la parcelarea spiritualului. Această pledoarie pentru reverie nu se încheie aici, cititorul fiind îndemnat să-şi tălmăcească înţelesurile ascunse ale propriilor visuri. Dincolo de aceasta, suntem datori să ne extindem cunoaşterea şi să acceptăm formele diverse ale realităţii ca fiind la fel de capabile de visare ca şi omul. Din păcate, singuri ne limităm măreţia, punând piedici iraţionale similarităţilor cu lucrurile. Această limitare este una conştientă şi marchează micimea despre care

BDD-A8063 © 2014 Institutul de Filologie Română „A. Philippide"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-16 04:55:01 UTC)

autorul a vorbit şi în prima parte. Aşadar, doar prin această stare putem avea acces la dimensiunea alegorică a fericirii din lucruri. Putem observa că tema care îl preocupă cel mai mult pe poet rămâne şi în această a doua parte iubirea, care ia forme dintre cele mai diferite. Frământările spirituale în raport cu acest subiect sunt exprimate sugestiv, iar originalitatea textului constă în aceea că nobleţea inimii lui Voronca îl transformă într-un vizionar. Atunci când descrie acest sentiment autorul utilizează jocuri de limbaj şi nuanţe afective, iar clişeele verbale sunt atipice. Căutător de himere, călătorul nostru descoperă figura inocentă şi radiantă a sufletului-pereche, acesta subliniind alternanţa dintre felul în care se prezenta iniţial iubita sa la nivel vizual şi profunzimea de dincolo de imagine. Acest joc între „a fi" şi „a părea" ne determină să concluzionăm că, din imaginaţia aproape delirantă a autorului, cititorul poate sustrage pentru sine o definiţie concretă a dragostei absolute. E adevărat că pentru această călătorie interioară imixtiunea lumină-umbră este relevantă. De altfel, o bună parte din această stăruinţă neobosită de exprimare a graţiei iubirii apare în antiteză cu orizontul extins al întunericului. De fapt, în afară de această iluminare, nimic nu poate să limpezească înceţoşarea vieţii omului. Vorbind cu cititorul, poetul îşi dezvoltă astfel capacitatea de sintetizare a elementelor fericirii pentru întreaga omenire şi pentru sine. Atitudinea imaginară faţă de femeia iubită tinde să coincidă cu punctul cel mai sensibil din inima sa; în acelaşi timp, Ea devine soarele în jurul căruia gravitează totul, iar acest tot capătă sens, pentru că viaţa merită în sfârşit să fie trăită. Un alt aspect semnificativ constă în faptul că, în imaginaţia sa, şi fiinţa iubită se întregeşte din şi prin poet. Atinşi de candoarea iubirii, îndrăgostiţii prind aripi şi se contopesc într-o entitate unitară invizibilă şi indivizibilă.

Cu toate acestea, înţelegem această permanentă întoarcere în trecut prin intermediul memoriei. Autorul detaliază imaginea femeii iubite, amintindu-şi carnea ei, pielea, părul, umerii, braţele etc., până şi gropiţele din obraji, piciorul fin ori pulpa arcuită. Prin urmare, din aceste amănunte, autorul ar fi putut cu uşurinţă să o recreeze, conform precizărilor sale. În continuare, Voronca menţionează iar dualismul timp-spaţiu, utilizând un fel de tehnică a simultaneităţii iubirii cu acesta. Îngerul imaginar din viaţa sa trece prin timp la fel de nesupus ca spaţiul. În încercarea de a egala perfecţiunea realităţii fiinţei iubite cu visul său, poetul pune accentul mai ales pe strălucirea sa apoteotică. Această metaforizare a imaginii iubitei nu este deloc subtilă. Voronca găseşte astfel o nouă modalitate de a-şi exprima capacitatea deosebită de sugestie şi de împărtăşire a ideilor. În centrul acestei cosmogonii, autorul precizează magnetismul incredibil al muzei la care se închină şi care îl hipnotizează şi îl menţine veşnic în această stare de transă perpetuă. Nu lipseşte din plastica sa contrastul spirit-materie, ceea ce accentuează ambivalenţa existenţei umane, aflată mereu la graniţa dintre cer şi pământ. Dacă există ceva care să persiste în memoria melancolicului, aceasta este „statuia orbitoare" a îngerului său. Poetul se simte complet protejat de neajunsurile şi tristeţile vieţii atunci când Ea îi apare în minte. Sub această formă, autorul alege să insereze conţinutul său de idei, iar comparaţiile referitoare la această iubire sunt semnificative. Arhitectura cuvintelor aduce faţă în faţă alte teme recurente precum singurătatea ori vidul existenţial. În ciuda acestora, toate temerile autorului se topesc şi dizolvă infinitul gândurilor de tristeţe în bucuria de a o asimila pe Ea întru sine. Totul capătă un alt sens în lumina acestei femei, iar dezechilibrul devine brusc armonie. Ambiguităţii

BDD-A8063 © 2014 Institutul de Filologie Română „A. Philippide"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-16 04:55:01 UTC)

clipei îi ia locul această îmbogăţire interioară complexă şi permanentă. Odată cu femeia aleasă, sentimentul de iubire, întotdeauna prezent la cotele cele mai înalte, îl conduce pe acest visător la apogeul iluziilor sale: el o vede peste tot, fiind absorbit în realitatea reflectată de ea. Totodată, printr-o metafizică a intuiţiei, autorul clarifică această prăvălire interioară ca însemnând acceptarea lui „a iubi" asemănătoare reverberaţiilor pietrei căzute în apă. Această incursiune întru iubire reprezintă de fapt o formă de cunoaştere, o călătorie din care atât povestitorul ei, cât şi cititorul se pot regăsi transfiguraţi. Dacă Voronca utilizează un fel de tehnică de „încondeiere" a cuvântului, acest lucru se datorează tocmai căutării permanente a celor mai elocvente forme de exprimare pentru imagistica sa. Această încercare de proză reprezintă în fond transpunerea sufletului său, cu toate angoasele şi frământările lui în raport cu lumea, în poezie. Totul devine o ofrandă adusă inspiraţiei creatoare ce reiese din cunoaşterea universului. Aspiraţiile sale nu se reduc la înţelegerea superficială a lucrurilor, ci includ atingerea cu inima a profunzimii din jur.

De-a lungul acestei părţi mai întâlnim referiri la concepţia definitorie a perfecţiunii. În viziunea sa, există o legătură cauzală între taina ascunsă în ochii femeii iubite şi aceasta. Amalgamul de trup şi suflet pe care îl venerează reprezintă în fond finalitatea unor tentative condensate de găsire a jumătăţii. În acelaşi timp, starea de nirvana pe care i-o aduce iubita sa îl determină să nu o poată egala nicicum. În aparenţă, omul poate trăi fără iubire, însă esenţa sa divină îi neagă acest lucru. Arta de a iubi aduce cu sine un adevărat cântec de dragoste multiplicat în ecourile acestui suflet de visător. Totodată, nu există demnitate mai mare decât aceea de a iubi şi de a fi iubit, iar aşteptarea, oricât de îndelungată ar fi, nu poate aduce decât vibraţia fericirii. Iar dacă vorbim despre dimensiunea estetică a fiinţei adorate, aceasta este, asemenea muzelor mitologice, statuară. Mai departe poetul are viziunea fericirii raportate de la lume la fiinţa umană şi invers, ca o răsfrângere reciprocă de lumini şi umbre. Însă această raportare devine antitetică pentru că pune în balanţă binele şi răul sub diverse forme. Împărtăşirea cu fericirea absolută include nu doar bucuria adusă de obiecte, cât comuniunea cu respiraţia femeii adorate, atât cu corpul, cât şi cu spiritul său, care reprezintă pentru Voronca „le contour du bonheur / conturul fericirii" (Voronca 1972: 142) şi prin care viaţa pe pământ a căpătat un sens. Pe de altă parte, autorul face o caligrafiere a lucrurilor, pe care le vede însufleţite şi răspunzându-le oamenilor prin energia lor pozitivă. Cu toate acestea, şi lucrurile, ca şi oamenii, pot fi lipsite de valoare prin însăşi murdăria existenţei lor. Precum oamenii, şi lucrurile au nevoie de dragoste şi atenţie; doar astfel ele se pot simţi împlinite cu sine, pentru că, la rândul lor, au dezamăgiri şi amărăciuni care le urâţesc viaţa pe pământ. Un alt motiv care se remarcă este acela al ochilor, care apar oglindind mereu răscrucile inimii. Preocupările lui Voronca pentru ceea ce denumim popular „ferestrele sufletului" sunt importante pentru contextul scrierii sale, mai ales când ghiceşte în ei zâmbetul tacit al sărbătorii vieţii. Autorul menţionează că atât scaunul, masa, lucrurile pot surâde, dar şi animalele sălbatice, precum leii ori tigrii, într-o animare predestinată întru bucurie. Însă dintre toate, cel mai reprezentativ este surâsul ochilor şi al mâinilor, după cum precizează el. La fel de importantă ni se pare evidenţierea unei alte teme adiacente fericirii sau lipsei ei: singurătatea. Pentru acest călător, comuniunea cu universul înseamnă comunicarea subtilă cu tot ceea ce ne înconjoară, având ca finalitate regăsirea

BDD-A8063 © 2014 Institutul de Filologie Română „A. Philippide"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-16 04:55:01 UTC)

locului interior în ansamblul perfect al creaţiei. Faptul că, în esenţă, poetul are un sentiment de exilare în raport cu lumea exterioară îl conduce la dorinţa stăruitoare a reintegrării sinelui în univers. Emoţia estetică a acestui adevăr trădează speranţa că singurătatea va fi învinsă prin apartenenţa la Totul imuabil. Autorul vorbeşte în acelaşi timp despre lucrurile mai puţin însemnate, dar care, în ciuda micimii lor, ne pot aduce o mare bucurie. Subtilităţile transmise de Voronca referitor la acest subiect sunt cât se poate de conştiente, iar cititorul este ancorat în această abstractizare a semnificaţiilor. Limba acestei poezii în proză este unitară şi complexă, toate elementele limbajului oglindind geniul şi concreteţea exprimării acestui scriitor. Visătorul nostru mai face referire la perfectibilitatea creaţiei, care nu se rezumă doar la vid, ci şi la răspunsul universului, adică la ceea ce este inclus în el: materia. Cu toate acestea, motivul vidului, al neantului ireal apare frecvent de-a lungul scrierii, generalizarea prezenţei acestuia dând culoare textului. În acelaşi timp, trebuie să precizăm faptul că acest neant este umanizat, el tolerând cu mărinimie vibrarea finitului. Atunci când vorbeşte despre elementele acestei lumi, viziunea este una focusată, de la mare la mic, de la imensitate la micime, fericirea atingând cu aripa ei acest cosmos abstract. Această lecţie de fericire aduce cu sine însă şi motivul tristeţii, care apare din nou în antiteză cu bucuria, iar omul este văzut ca un condamnat la penitenţa rătăcirii absconse. Ca într-un dans cu propria fiinţă, omul valsează pe rând atât cu încântarea, cât şi cu amărăciunea, fiind tributar, prin însăşi condiţia sa, atât uneia, cât şi celeilalte. În ciuda acestui fapt şi a existenţei sale vremelnice, omul speră şi tinde să atingă cu întreaga sa fiinţă infinitul. Iar această aspiraţie îl poate conduce cel puţin la un sentiment benefic de siguranţă.

Dincolo de această reflecţie abstractizată, Voronca menţionează pentru prima oară mai departe cele mai frumoase locuri din Franţa care l-au marcat şi care i-au adus râvnita stare de beatitudine şi de visare. O referinţă interesantă este aceea a adjectivului francez „heureux”, cu referire nu atât la sensul iniţial şi simplist, acela de „fericit”, cât la forma sa, care ne trimite cu gândul la nevoia pregnantă a dualităţii pentru ca cineva să cunoască această stare. Aşadar suntem condamnaţi la a nu putea fi singuri întru fericire, ci a ne fi alături ceva sau cineva. Inevitabil, avem aripile frânte în separare de Totul care ne cuprinde. O altă trimitere în opoziţie este aceea la opţiunea fiecăruia de a se închide *vs* deschide în faţa lumii. Ce vom putea regăsi dincolo de această alegere? Întunericul interior sau lumina limpezimii. În acelaşi timp însă, autorul trece de la starea de incertitudine cu privire la posibilele realităţi ale fericirii la siguranţa existenţei acesteia dincolo de orice frământare lăuntrică. În acest sens, suprimarea nesiguranţei reprezintă un alt factor de înlăturare a dezechilibrului intercalat cu sinele. Pentru Voronca, toate aceste speranţe transpuse în cuvinte, toate detaliile privind locurile minunate pe care le-a vizitat şi lucrurile care sunt realmente de-a dreptul însufleţite şi cu care coincidem în mod bizar, toate duc la o listă abia începută de elemente componente ale euforiei vieţii. Pulsaţia acestei panoplii demonstrative ne conduce la sensurile ascunse ale acestui *Manual*, şi anume un alt orizont de aşteptare faţă de lume la nivel intuitiv. Oscilaţia între fericire şi nefericire se dezactualizează prin enumerarea ospitalieră a celor mai mărunte forme de alinare umană. Totodată, această efervescenţă, deşi îmbucurătoare, este din start limitată de propria noastră condiţie existenţială, iar imaginaţia este singura care ne poate reclădi realitatea aşa cum o dorim noi. O altă

BDD-A8063 © 2014 Institutul de Filologie Română „A. Philippide”
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-16 04:55:01 UTC)

temă abordată de Voronca este aceea a cărţii ca fundament imaterial al gândurilor şi reverberaţiilor umane la nivel formal. Poetul evidenţiază contribuţia acesteia cu ajutorul unor comparaţii inedite cu elemente din natură precum „firul de iarbă, arborii, piatra, zăpada sau flacăra” (Voronca 1972: 168). Un alt motiv ce traversează *Manualul* este cel al naturii veşnic prezente între oameni şi lucruri, întotdeauna bază pentru armonie şi echilibru. Complexitatea pulsaţiei propriei cunoaşteri prin răspunsurile din acest îndrumar e mereu în armonie cu mediul. Omul învaţă astfel din liniştea deplină a naturii că este un simplu participant şi martor al vieţii, iar Dumnezeu i-a dat de fapt un rol secund pe scena lumii, acela de privitor şi adulator efemer. Şi, ca în orice competiţie, există şi o ambiţie: aceea a întrecerii lucrurilor de a aduce cât mai multă bucurie oamenilor însetaţi de ea. Astfel, Voronca alege să sublinieze însufleţirea reală a obiectelor din jurul nostru, pentru a grava în ele însele absolutizarea unei perspective aproape umanizate.

În opinia lui Voronca, prin înţelepciunea lor, lucrurile ştiu cum să-şi îndeplinească rolurile, iar din această armonie omul nu poate decât să realizeze că fericirea se află mai aproape de el decât crede. Cu toate acestea, nu de puţine ori oamenii au tendinţa ca abia după ce au pierdut bucuria să realizeze că de fapt au fost clipe de fericire de care nu au fost conştienţi. Şi atunci, tot ce rămâne în urma acestor gânduri este melancolia şi speranţa că ne vom putea reîntâlni la o răscruce de amintire cu strălucirile acelor vremuri dureros de prezente şi acelor lucruri neaşteptat de actuale. Această contaminare cu starea de bine reprezintă o constantă pentru noi toţi, de care însă adesea nu suntem pe deplin conştienţi. Atunci când rămânem prea puţin timp în lumea noastră, când nu ne acordăm răgazul necesar să ne cercetăm sufletul, nu vom putea avea acces la realităţile din noi înşine. Mereu în opoziţie cu suferinţa ori nefericirea, autorul dă definiţii remarcabile bucuriei, pe care o aseamănă în mod simbolic şi bizar cu o migdală ce încearcă să iasă din coajă, cu un sâmbure de piersică ori cu un diamant. Parcă fără stăvilire, autorul caută să înţeleagă acest sentiment, definiţiile bucuriei fiind multiplicate la nesfârşit pe parcursul cărţii. Poetul vorbeşte deschis despre acest raport dintre suferinţă şi bucurie ca despre un fel de uşi abstracte pentru care fiecare dintre noi deţinem, în mod ciudat, nişte „chei” iluzorii. Există în acelaşi timp tendinţa firească şi umană de a te lăsa dus de valul aparent al tuturor acestor cercuri concentrice lumeşti. Magnetismul elementelor constitutive ale universului poate să-l atragă şi să-l salveze pe om de propria sa nefericire. Această formă de cercetare lăuntrică trebuie, în opinia poetului, să coincidă cu întoarcerea privirii concomitent către exterior, iar alternanţa alb-negru menţionată fugitiv poartă în sine de fapt contrastul aparenţă-esenţă. Ca orice adevăr, acesta nu poate rămâne în umbră, ci trebuie cu orice preţ scos la iveală pentru a fi conştientizat şi interiorizat cu mai mare intensitate. Tema cuvântului e reluată aproape obsesiv, însă luând de fiecare dată noi şi îmbogăţite conotaţii. De această dată, poetul înnobilează logosul cu iubire necondiţionată, pe care noi toţi am uitat-o. Autorul mai menţionează printre altele principiul gravităţii, care este învins odată cu sentimentul de aripi şi plutire în eter dat de fericire. Cu alte cuvinte, suntem atât de fericiţi pe cât plutim, însă uneori ne curmăm singuri această nostalgie uitând să iubim persoanele dragi ori să ne reîndrăgostim de viaţă. Dincolo de această perpetuă melancolie, călătorul precizează o alta, conexă, şi anume moartea. Acest subiect este adiacent veseliei prin faptul că o adulmecă şi o asimilează întru sine. Şi poate că

BDD-A8063 © 2014 Institutul de Filologie Română „A. Philippide”
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-16 04:55:01 UTC)

omul nu are capacitatea de a vedea moartea aşa cum este ea: pe de o parte final, pe de o parte început de „copilărie". Alteori omul este privit ca un visător care aspiră la utopiile unei lumi fantastice şi pe care le pierde din cauza barierelor psihologice autoimpuse. Cu toate acestea însă, în viziunea lui Voronca, el poate avea acces neîngrădit la potenţialul acestei lumi prin care ar putea să se împlinească. Un alt motiv repetitiv este acela al euforiei reverberate de-a lungul vremii de la o generaţie la alta, de la o epocă la alta, de la alţii la noi înşine, însă aceeaşi, sub o altă formă, a poveştii de viaţă pe care noi o trăim. În ciuda acestui fapt, autorul menţionează că linia de demarcaţie dintre vis şi realitate este una cât se poate de firavă. În acelaşi timp, pentru că uneori oamenii nu mai au puterea de a visa din cauza realităţii dure, datoria de a redefini visarea este încredinţată lucrurilor, care, prin aceasta, se umanizează. Totodată, acest cosmos este unul cu o muzicalitate aparte, sunetele având un rol aproape terapeutic, însă la care omul nu este atent şi pe care, din păcate, nu îl poate auzi. Dar, în urma acestor vibrări, totul începe să fredoneze un cântec magic şi vesel. Într-un final, starea de fericire este pentru fiecare o opţiune la care poate avea acces sau nu, în funcţie de încercarea de a privi totul cu alţi ochi.

Concluzii

Autorul defineşte arta sa poetică prin intermediul imaginilor surprinzătoare, dar şi a expresiilor inspirate şi concludente. În orice alăturare de cuvinte întâlnim rodul fanteziei poetului care se intersectează cu imaginaţia sa creatoare. Sensurile pe care le dă mai ales cuvântului „fericire" sunt raportate la semnificaţiile plastice ale acestuia. În acelaşi timp, autorul se simte binecuvântat şi blestemat să scrie despre acest subiect, deşi el însuşi a trăit nefericirea. Dezagregarea scrierii la nivel de percepţie ne duce cu gândul la o suită de subiecte inserate fragmentar, pe care le abordează poetul pentru a însuma într-un final preocupările sale estetice. Prin acest manifest adorabil al fericirii, putem atinge cele mai sensibile corzi ale acesteia. Voronca reia motive şi teme clasice din literatura română şi universală, precum condiţia omului, natura, iubirea, singurătatea, femeia, moartea etc., prelungindu-le şi reechilibrându-le emoţiile. Pentru cititor, temeinicia lirismului individual transpus în *logos* nu poate să reprezinte decât o călătorie iniţiatică din care la final va ieşi transfigurat în măsura în care îşi doreşte acest lucru. Aşadar scriitorul ne arată care este calea perfectei fericiri în viziunea sa şi din experienţa propriilor trăiri şi dezamăgiri. Conceperea operei este una care implică trecerea de la singurătatea omului la răspunsurile date acesteia de către lume. Elaborarea gândirii sale este una complexă şi polivalentă. Inteligenţa sa artistică din această operă rezidă în stilistica ingenioasă la care apelează de-a lungul textului. Cartea sugerează un interes deosebit pentru transparenţa îmbogăţirii interioare a cititorului. Acestuia i se explică care sunt avantajele reale ale unei fericiri perpetue ce reiese din lucrurile pe care deja le are ori la care poate oricând avea acces. Lucrarea se caracterizează printr-o tendinţă de monolog aşternut la picioarele celui mai important concept filosofic, pe care îl construieşte pe plaja cu nisipuri mişcătoare a lecturii. Autorul utilizează tehnici literare noi, pentru epoca în care a fost scrisă cartea, cu scopul precis al înnoirii structurilor prozei. Scrisul se prezintă sub forma arhitecturii eşecurilor umane aflate în lipsa sensului dat de fericire. Datorită subiectului deosebit al cărţii, putem intui

BDD-A8063 © 2014 Institutul de Filologie Română „A. Philippide"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-16 04:55:01 UTC)

atât sensibilitatea scriitorului, cât şi participarea afectivă a cititorului ce va fi captivat de aceasta. *Stricto sensu*, analiza acestei creaţii înseamnă să acceptăm că tema în sine este una reluată, însă zugrăvirea ideilor ne duce într-o altă perspectivă. Fără îndoială că textul aduce noutăţi lingvistice şi de concepţie. Pentru a descifra aceste idei, cititorul trebui să citească printre rânduri viziunea despre lume prezentată de autor. Ansamblul cuvintelor limpezeşte absenţa comunicării faţă în faţă, fiecare cuvânt reprezentând o treaptă minusculă pe scara cunoaşterii interioare a omului. Originalitatea textului rezidă în procedeele de construcţie care ne indică adeziunea ideologică a scriitorului la avangardism. Ca formă literară, opera ne duce cu gândul la un fel de eseu prelungit, însă putem realiza încadrarea ei doar după ce citim cu atenţie conţinutul. Toate demersurile lui Voronca ne conduc la antrenarea gândirii sale într-o evoluţie a ideilor din care să aibă de câştigat atât el, cât şi cititorul. De asemenea, când vorbim despre alegerile existenţiale, întâlnim alternanţa pro-mimesis *vs* anti-mimesis, pe care chiar Voronca uneori le răstălmăceşte, neştiind cum să vadă lucrurile mai bine. Pe cine să imite omul? Cui şi căror gânduri îi este dator? Ce opţiuni mentale îi pot schimba definitiv modul de a gândi şi, în final, perspectiva asupra vieţii? Dacă la început omul este văzut ca o fiinţă solitară, pe parcurs Voronca îi dă alternativa acestei singurătăţi: toate lucrurile. Ideea majoră care reiese din această atitudine artistică este aceea că valoarea cuvintelor poate schimba spaţiul textului, dar şi al gândirii. În funcţie de încercările prin care trece, evoluţia lumii poate fi ascendentă ori descendentă. Tempoul cărţii ne prezintă alternativ atât lumea mizeriei şi umilinţei, cât şi pe cea a împlinirii prin iubire, bucurie şi lumină necondiţionate. Robusteţea limbajului face din această carte un adevărat manifest despre viaţa simplă, pentru o simplificare a vieţii prin coinciderea cu ea însăşi. Autorul mai apelează la utilizarea analepselor şi prolepselor ca mijloace de accedere la un timp trecut ori viitor, cu scopul de a amplifica temele abordate.

Textul se aliniază celor care văd lumea ca pe o cicatrice în plin proces de vindecare; singura metodă însă este cea imperceptibilă, care ţine de spirit, de contemplaţie. În mod paradoxal pentru acest scriitor, conceptul de „fericire" este reprezentat ca un „océan majestueux / ocean maiestuos" (Voronca 1972: 72), din care însă vom vedea că nu va reuşi să se „adape" pe parcursul vieţii sale decât pentru o scurtă perioadă de timp. Principiile sale literare sunt pertinente în raport cu vocaţia sa lirică. Fragmentarea tablourilor nu este întâmplătoare, ci aleasă cu grijă. Filosofia prozei sale ne duce cu gândul la un fel de condensare poetică a exprimării. Această idolatrie a transfigurării sufletului omenesc întru fericire este de fapt o revoluţie a metaforei din fiecare. Voronca se inspiră în mod evident din realităţile trăite ori percepute de el, adoptând în scrierea sa sinceritatea totală faţă de cititor. Autorul vorbeşte despre apogeul iluziilor umane prin împlinire, pe care le sintetizează cel mai frecvent în lumina iubirii pure. Laitmotivele sunt cu preponderenţă armonioase, ele repetându-se pe alocuri, arătând preocuparea stăruitoare pentru acelaşi lucruri care, în viziunea sa, dau sens existenţei umane. Punctele vizate sunt reprezentate prin apropierea astrală de esenţialul vieţii. Poetul face distincţia clară între starea de tristeţe şi însingurare a omului şi reveriile fericirii reieşite din armonizarea cu Totul universal şi, mai ales, cu lucrurile. În acelaşi timp, figura femeii iubite domină şi inspiră într-un mod neştiut, dar atât de intens. Acesta însă nu-i precizează numele, preferând doar să o descrie în cele mai mic detalii, aşa cum şi-o aminteşte. Trecutul

BDD-A8063 © 2014 Institutul de Filologie Română „A. Philippide"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-16 04:55:01 UTC)

macină gândurile îndrăgostitului care nu poate să uite fiinţa ce va fi dat sens vieţii sale. În realitate, Voronca încearcă să trezească în cititor sentimentul de contemplare a lumii prin ochi de copil care o descoperă pentru prima dată. Cu fiecare pas, lucrurile îi vorbesc despre ele şi despre splendoarea care le înconjoară. Oricâtă durere şi suferinţă ar exista, omul are în structura lui puterea de a vedea partea frumoasă a vieţii. Pentru că fiecare om se naşte atât cu răspunderea propriei sale existenţe, cât şi cu dreptul de a visa la cele mai frumoase realităţi.

Bibliografie

Voronca 1972: Ilarie Voronca, *Mic manual de fericire perfectă / Petit manuel du parfait bonheur*, Bucureşti, Editura Cartea Românească.

The Happiness Paradigm in *Petit manuel du parfait bonheur* by Ilarie Voronca

This article focuses on the subject of happiness at Ilarie Voronca. This writer has published *Mic manual de fericire perfectă / Petit manuel du parfait bonheur* in Romanian and in French, and the subject of happiness lays at the center of his interest especially in this book. I intend to discuss the "language of well-being" and also to speak about Voronca's literary destiny and his Francophone identity.

BDD-A8063 © 2014 Institutul de Filologie Română „A. Philippide"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-16 04:55:01 UTC)